

ИЗМЕНИ ЗА ПРАВЕН СИСТЕМ БЕЗ ДИСКРИМИНАЦИЈА

Проектот "Граѓаните во Собранието: Законодавни иницијативи
за човекови права" е финансиран од Европската Унија

ИЗМЕНИ ЗА ПРАВЕН СИСТЕМ БЕЗ ДИСКРИМИНАЦИЈА

Документ за јавни политики

Издавач:

Фондација за демократија на Вестминстер

За издавачот:

Фондација за демократија Вестминстер
ул. Наум Наумовски - Борче 50/2-19
1000 Скопје
www.wfd.org

Автори:

Џенифер Џеладин и Мирослав Драганов

Лектура: Конгресен сервисен центар

Скопје, 2016 година

Овој документ е овозможен со финансиска поддршка на Европската Унија во рамки на проектот „Граѓаните во Собранието: Законодавни иницијативи за човекови права“ што го реализира Фондацијата за демократија на Вестминстер во соработка со Високата школа за новинарство и за односи јавноста. Наведените мислења на оваа публикација се мислења на авторите и не ги одразуваат секогаш мислењата на Европската Унија.

ПРЕДГОВОР

Овој документ за јавни политики е продуциран во рамките на проектот: „Граѓани во Собрание: Законодавни иницијативи за човекови права“, финансиран од Европската унија и кофинансиран од Фондацијата за демократија Вестминстер.

Преку проектот се поддржани 11 иницијативи за промени на закони што се однесуваат на човековите права во повеќе области: образование, здравствена заштита, социјална заштита, медиуми, судство, дискриминација итн. Иницијативите се реализираат од страна на 12 организации што се директно вклучени во процесот на донесување закони преку: (1) Едукација за истражувања и документи за јавни политики; (2) Јакнење на соработката меѓу медиумите и граѓанскиот сектор; и (3) Интензивирање на соработката со собранието и граѓанските организации.

Овој документ за јавни политики е резултат на обуките за применети истражувања и за креирање документи за јавни политики на кои присуствуваа претставници од дванаесетте организации што се вклучени во проектот, како и менторската поддршка што што беше обезбедена во период од јуни до октомври 2016 година. Обуките и менторската поддршка беа испорачани од Високата школа за новинарство и односи со јавност и од Фондацијата за демократија Вестминстер. Во текот на овој период, а како резултат на обуките и со поддршка на менторите, организациите креираа планови за истражување што ги спроведоа и врз основа на кои подготвија документи за јавни политики во кои јасно и издржано се идентификува проблемот, но се нудат и предлози за законски измени што би довеле до негово решавање.

Содржината на овој документ за јавни политики е во целосна одговорност на авторите и не ги одразува ставовите на Фондацијата за демократија Вестминстер и на Високата школа за новинарство и односи со јавност.

**ИЗМЕНИ ЗА ПРАВЕН СИСТЕМ
БЕЗ ДИСКРИМИНАЦИЈА**

Скопје, 2016 г.

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Во овој документ за јавна политика се посочени досега покажаните недостатоци во содржината на Законот за спречување и заштита од дискриминација¹ (во понатамошниот текст: „Законот“) и неговата петгодишна имплементација во практиката, а со цел да се изгради правен систем без дискриминација. Правниот систем без дискриминација ќе придонесе да се унапреди правото на еднаквост и недискриминација и во секојдневниот живот затоа што ќе овозможи зголемена свест за почитување на различностите, а уште повеќе низ законските одредби ќе се олесни постапката за заштита од дискриминација.

Текстот на Законот и неговата досегашна имплементација создаваа проблеми за сите заинтересирани страни, а најмногу за оние што сметаат дека биле дискриминирани и што иницирале постапка за нивна заштита. Затоа, ова истражување е добра основа за воспоставување на неопходните законски измени со цел:

- додавање на меѓународните норми и стандарди за недискриминација,
- допрецизирање и додавање повеќе основи за дискриминација,
- подобро систематизирање на одредбите (текстот на законот),
- гаранција на независноста на Комисијата за заштита од дискриминација преку појаснување на изворите за финансирање,
- појаснување на нејзините надлежности,

---

¹ Закон за спречување и заштита од дискриминација („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2010, 44/2014, 150/2015 и 31/2016) и Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У. бр. 82/2010 од 15 септември 2010 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 127/2010.

- Потребно е подигнување на свеста на сите лица во Република Македонија најпрво за важноста да не се дискриминираат други лица, како и за забраната за дискриминација и нејзиното суштинско значење за целото општество, а особено за промоција, остварувањето и заштитата на човековите права.

сугестии за начинот на кој треба да се приспособи дел од македонскиот правниот систем на општествената реалност, од една страна, а, од друга страна, правниот систем да обезбеди почитување на човековите права за секоја индивидуа што е нераскинлива алка од мозаикот – македонското општество. И, сето тоа, се разбира, во согласност со Меѓународните документи што ги штитат човековите права.³ Со донесувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој почна да се применува од јануари 2011 година, намерата беше да се олесни заштитата на дискриминираните лица, но од искуствата, при негова примена во овие пет години, се увидоа многу слабости во текстот на Законот што доведе до состојба да не се овозможи целосна заштита на одредени групи лица (на пример, лицата со попреченост, припадниците на ЛГБТ-заедницата и сл.).

---

3 Пред сè: Универзалната декларација за човекови права (УДЧП) од 1948 година (достапна на македонски јазик на линк: <http://www.slideshare.net/ssuser765a1c/33-univerzalna-deklaracija-za-covekovite-prava>) (извадок од дел од одредбите видете во Прилог 1 на овој документ), Европската конвенција за заштита на човековите права (ЕСЧП) од 1950 година (достапна на македонски јазик на линкот: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf), Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права од 1966 година и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права на човекот и граѓанинот од 1966 година.

на 66 претставки во 2014 година.⁵ И токму во 2014 година, на тркалезни маси и трибини, и претставници на Народниот правобранител и дел од тогашните членови на Комисијата за заштита од дискриминација, јавно укажуваа на неопходноста од измени на Законот со цел да се оствари неговата цел.⁶

Покрај овие официјални податоци и забелешки на органите, дополнително и националните граѓански организации даваа препораки во иста насока. Така, Институтот за човекови права (ИЧП) во 2012 година укажа **Њошребa од одредени активностии на членовише на законодавниот дом, но и од извршната власи со цел ъој (н.з. Законот) ъоцелосно да се усогласи со националните и меѓународните сџандарди во ѓревенирање и зашџиита од дискриминацијата и во нашата средина,**⁷ а во 2014 година, ИЧП препорача: **Њошребно е ъодигнување на свесита во Република Македонија за значењето на антидискриминаторното ѓраво за оџшесџевоито и човековише ѓрава, ѓромоција на евроџкоџо антидискриминаторно ѓраво и зголемување на знаењето за судската ѓрактика на ЕСЧП во областа на зашџиитата од дискриминација.**⁸ Исто така, и во основните истражувања од оваа област на другите национални граѓански организации укажано е на недостатоците што ги има содржината на законот што доведуваат до негова отежната примена и поради тоа е потребна и измена на релевантни закони во областа на дискриминацијата⁹, а дополнително констатирано е и дека не постои посебно законодавство за одредени маргинализирани групи, ниту, пак, е предвидена сексуалната ориентација како посебна основа за

5 Годишните извештаи на Народниот правобранител од 2010 до 2014 година погледнете ги на следниве линкови:

<http://ombudsman.mk/upload/documents/lzvestaj%202010-MK.pdf>;

<http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2011/lzvestaj%202011-MK.pdf>;

<http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2012/GI-2012.pdf>;

<http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2013.pdf>;

<http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2014/GI%202014.pdf>

6 Видете подетално подолу во дадениот линк од анализата во фуснота 8 и тоа особено во делот „Заклучоци и препораки“.

7 „Анализа на Законот за сѓречување и зашџиита од дискриминација“ издадена од Институтот за човекови права во Скопје, 2012 година, страница 8, достапна на следниот линк:

<http://ihr.org.mk/pub/analizadiskriminacija.pdf>

8 „Анализа на недосџџџоциите во Законот за сѓречување и зашџиита од дискриминација“ издадена од Институтот за човекови права во Скопје, септември 2014 година, достапна на следниот линк: <http://ihr.org.mk/pub/analizanedostatoci.pdf>

9 „Анализа на механизмише за сѓречување и зашџиита од дискриминација во РМ“ издадена од Македонското здружение на млади правници во Скопје, 2012 година, страница 83.

заштитата на лицата што сметаат дека биле дискриминирани во соодветна постапка поради нејасното законско дефинирање на товарот на докажување, но и поради нејасното рестриктивно толкување на овој поим во судска постапка.

Воочувајќи ги не само цитираните недостатоци и проблеми, туку и некои други слични на нив, неминовно произлезе потребата од еден ваков документ за јавна политика што ќе ги претстави со лесно разбирлив јазик и истовремено од извлечените заклучоци ќе предложи соодветни решенија за законски измени со цел воспоставување правен систем без дискриминација.

2.1. Сознанија од спроведените интервјуа

Во текот на истражувањето од кое произлезе овој документ за јавна политика спроведовме 11 интервјуа и тоа со претставници од Министерство за труд и социјална политика, Народниот правобранител, Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, граѓански организации што го промовираат и го штитат правото на недискриминација, адвокат, судии, експерти за човекови права и дискриминиран граѓанин на РМ, припадник на ромската етничка заедница.

Интервјуираните судијки Маргарита Цаца Николовска¹³ и Вера Коцо¹⁴ дадоа заеднички стручни сугестии во која насока е потребно да се менува Законот.¹⁵ Нивните забелешки се однесуваат на одредбите од Законот што создаваат нејаснотии и проблеми при неговата примена. Тие укажаа дека со закон не може да се гарантираат правата, туку со законот се доуредуваат условите за нивно остварување,¹⁶ насловот „Примена на законот“ е наведен како наслов и на членот 2 и на членот 4, па нивната препорака е да се промени насловот на една од овие две одредби или, пак, да се инкорпорираат како посебни ставови во еден член

13 Судијка во Уставниот суд на Босна и Херцеговина и поранешна судијка во Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП).

14 Судијка на Врховен суд на РМ во пензија.

15 Поради тоа што дел од сугестиите се во иста насока како и оние што ги дадоа авторите во претходниот дел на овој Документ, во ова поглавје ќе бидат наведени само оние стручни сугестии што не се содржани во претходниот дел од текстот, а ги дадоа судијките за време на интервјуто спроведено во текот на јуни 2016 година. Инаку, судијките, како претставници на Институтот за човекови права (ИЧП), се членови на работната група при Министерството за труд и социјална политика на РМ за измени на Законот, а им се приклучува и коавторот на овој документ за јавни политики – Мирослав Драганов, со цел посилно аргументирање и зајакнато лобирање во насока на прифаќање на предложените препораки за измени на текстот на законот.

16 Сугестија за измена/дополнување на член 1 од Законот.

врска и ако ист суд е стварно надлежен, без оглед на тоа дали за нив е пропишано решавање во **општа или во посебна парнична постапка**. Не постои општа и посебна парнична постапка и овде формулацијата треба да се коригира.²¹ Од лицето што смета дека е дискриминирано се бара, покрај изнесувањето на сите факти, да достави и докази што го оправдуваат неговото тврдење, без да се цени околноста дали тој може да достави и докази. Во заштитата од дискриминација, товарот на докажувањето би требало да биде на спротивната страна. Тоа значи дека е потребно и оваа материја да биде доразработена и да биде усогласена со другите правни меѓународни и национални акти (особено да се усогласи и Законот за парнична постапка). Тука би требало да се има предвид и одредбата на член 33 од Законот за заштита од вознемирување на работното место („Службен весник на Република Македонија“ број 79/2013), според која, **ако во текот на постапката тужителот го стори веројатно постоењето вознемирување на работното место, од член 3 од овој закон, товарот на докажувањето дека немало конкретно однесување што претставува вознемирување на работното место е на тужениот.**²²

Покрај горенаведеното, дадената можност на Комисијата да учествува во постапката како замешувач, на страна на лицето што тврди дека е дискриминирано, со член 39 став 1 од Законот е доведено во прашање кога се има предвид дека таа, без оглед на резултатот од парницата, сама ќе ги сноси трошоците во врска со учеството во парницата (член 39 став 4). Оттаму, се наметнува прашањето: **Која е заинтересираноста на Комисијата да го ѝправи ѝшоа кога не е регулирано ѝрашањето за ѝрошоциите за нејзино ѝо рабощење?**²³ Во однос на прекршочните одредби, забелешката е дека покрај наведените, потребно е да се предвиди и прекршок за постапување спротивно на член 29 и член 24 став 3 од Законот и наведоа дека во анализата од септември 2014 година, издадена од Институтот за човекови права, укажано било дека пропишаните глоби не соодветствуваат на економските можности на граѓаните и дека треба да бидат намалени.

Од интервјуто спроведено со претставник на Секторот за еднакви можности на жените и мажите при Министерството за труд и социјална политика²⁴ дознавме дека во нивната работа, Законот не им е од голема помош, а во соработка со државни

21 Сугестија за измена/дополнување на член 36 од Законот.

22 Сугестија за измена/дополнување на член 38 од Законот.

23 Сугестија за измена/дополнување на член 39 од Законот.

24 Интервјуто беше спроведено во јули 2016 г.

ангажирани и имаат увид на сè во работата на Комисијата. Според него, **целиот Закон треба да има измени, а исто така треба да има деполитизација и професионализација во самата Комисија, која треба да има професионална администрација што совесно ќе ги врши своите задачи.**

Од спроведените интервјуа со експертите за човекови права ги дознавме и нивните ставови во однос на Законот за спречување и заштита од дискриминација.²⁹ Еден од експертите за човекови права е и професор на државен универзитет и смета дека усвојувањето на законот било предизвик за да може да се види како тој ќе се применува во практиката, и за овие пет години имало и позитивни и негативни примери од примената на Законот. Како професор, немал контакти со институциите, но како експерт соработува со невладиниот сектор и Законот го користи при неговата работа како експерт. Во првите 2-3 години, бројот на претставките до Комисијата е зголемен, а тоа кажувало дека таа им е видлива на граѓаните. Комисијата треба да биде на видно место и да им биде достапна на граѓаните. Според испитаникот, во Законот треба да се предвиди постоење стручна служба и таа да се зајакне и да се направи систематизација. Многу е важно законот цврсто да биде поставен. На пример, дефинициите за директна и индиректна дискриминација да се преземаат од Законот за работни односи затоа што сега има два закони со различни дефиниции за едни исти поими и тоа треба да се изедначи и да се усогласат двата закони.

Другиот експерт за човекови права, во однос на примената на Законот потенцираше: *Можам да кажам дека иако тој воспостави формален систем од принципи и стандарди, сепак сметам дека сè уште не го дава посакуваниот резултат. Тука, пред сè, е остворувањето на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација како квазисудска институција без водечка улога во откривањето и заштитата од дискриминација*, како и нејзината целосна исклученост од соработката со судовите во постапките за заштитата од дискриминација. Со воведувањето на Претставката како поднесок за покренување постапка за спречување и заштита од дискриминација пред Комисијата (по која Комисијата дава само мислење што е правно необрзувачко за дискриминаторот), заедно со утврдената посебна судска/парнична постапка што се поведува со посебна тужба и која би резултирала со утврдување постоење облици на дискриминација и соодветен надомест,

²⁹ Интервјуто беше спроведено во текот на јули 2016 г.

Според еден од испитаниците, адвокатка што застапувала во **судски спорови за заштита на правото на недискриминација**³⁰, Законот најмногу ми помага при подготвока на шужби за пред надлежните судови или претставки пред Комисијата за заштитата од дискриминација, и тоа во смисла на утврдување дали на мојата странка ѝ е причинета дискриминација, од кој вид е и под кој основ може да се подведе, а со цел да се воспостави prima facie случај од кој судот/комисијата би утврдиле постоење дискриминација. **Инаку, целиот закон е полн со недоречености, конфузни одредби што постоа доведуваат до нивно различно толкување од разни страни. Од мое искуство, оние што треба да одлучуваат дали има или нема дискриминација најмногу имаат проблем со толкувањето на одредбата за шоварот на докажување (Член 38)...** Според адвокатката, треба да има итно измени, и тоа буквално на целиот Закон (законот е полн со недоречености, конфузни и двосмислени одредби, одредби што од секој што го чита законот се различно толкувани, со што директно влијае врз нивната примена во практиката). Законот треба да се прошири, тргнувајќи од случаите во практиката, кои согласно овој Закон, често се оценети како случаи во кои „немало дискриминација“ само поради тоа што законските одредби не го предвидуваат тоа. Во однос на роковите за постапување, таа смета дека би било корисно да се допрецизираат, но многу поважно е да се обезбеди нивно почитување во практиката затоа што од досегашната практика е забележливо дека тие не се почитуваат. Исто така, **со цел да се обезбеди независност на Комисијата, покрај допрецизирање на изворите за финансирање, треба задолжително да се променат критериумите за избор на членовите во неа.** Во однос на значаен дел од недостатоците што ги обработивме во овој документ, слични се ставовите што ги добивме и од интервјуата со **претставничките на две граѓански организации што се занимаваат со промоција и заштита на правото на недискриминација.**³¹

Претставничката од граѓанската организација Хелсиншки комитет за човекови права на РМ смета дека Законот има многу недостатоци, но подобро е што го има отколку воопшто да го нема. *Им помогна на невладините организации што мислам дека најмногу го промовираат и им помогна на граѓаните да ја подигнат својата свест за дискриминацијата и да препознаат кога се жртва на дискриминација.* Претставничката наведе дека

30 Интервју спроведено во текот на јули 2016 г.

31 Интервју спроведено во текот на јуни 2016 г.

Законот за спречување и заштита од дискриминација, тој им помогнал да поведат и судски постапки. Законот не ни ја отежна работата, туку ние при работата увидовме дека има многу недостатоци и недоречености за кои тој треба да се надополни и да се смени, но и да се допрецизираат одредби во законот. Досега сме имале добра соработка со сите засегнати органи, па и со Комисијата за заштита од дискриминација имаме добра соработка бидејќи имавме и заедничка пресуда, а во постапката тие се јавија во својство на замешувачи. Исто така, смета дека Комисијата не е достапна за граѓаните во споредба со Народниот правобранител што како институција има 6 регионални канцеларии и се наоѓа на достапно место за граѓаните. Комисијата нема вработени во стручната служба, но министерствата им помагаат во однос на вработените. Со закон треба да се регулира постоењето стручна служба сè со цел да бидат поефикасни во нивната работа. **Би смениле и многу други работи, како што се суштински промени во инференциите на Комисијата, и тоа особено во делот на судската работа. Конечно, Законот треба да биде целосно изменет.**

Граѓанин на РМ, припадник на ромската етничка заедница, во интервју за нас изјави:³² *На тасошка контрола ги давовме документите и полицаецот ги разгледа и воопшто не не праша каде одиме, само ни рече да се паркираме и го чекавме околу 40 минути, а можеби и повеќе. И излегува едно време со тасошите в рака и ни рече да го свртиме автомобилот, зашто не можеме да ја поминеме границата. Ние го побаравме дежурниот полицаец на смена што му е прејиславен за да прашаме која е причината што не ни дозволуваат да ја преминеме границата. Тој ни побара гарантно писмо и не сакаше да не слуша дека имаме друга соодветна документација и дека ќе се вратиме за четири дена. И затоа решив да тужам, за правдата да излезе на виделина, а за да ја остварам таа цел, добив поддршка и од невладините организации. За истиот случај поднесовме прејиславка до Народниот правобранител, но отшаму добивме одговор дека не се работи за дискриминација, од Основен суд Скопје 2 Скопје прва (не беше сè уште правосилна) донесена пресуда со која се утврди дискриминација со враќањето од граница. Пошто МВР поднесе жалба, ја во Апелација добивме позитивен одговор дека е потврдена првостепената пресуда и таа е правосилна.*

³² Интервјуто беше спроведено во јуни 2016 г.

При набројувањето на основите за дискриминација, во широкиот список основи (иако тој е од отворен карактер) не е спомната сексуалната ориентација како посебна основа³⁵, со што е испуштено доследно исполнување и инкорпорирање на меѓународните обврски што веќе ги прифатила РМ.³⁶

Во посебен II Оддел под еден наслов „Облици на дискриминација“ се вбројани и облици и видови и состојби, како и основи на дискриминација, што доведува до конфузност при примената на Законот. Како посебно издвоени се набројани само одредени акти или дејства што можат да се третираат како дискриминација (вознемирување, дискриминација на лица со телесна и ментална попреченост, поттикнување и повикување на дискриминација, виктимизација, дискриминација во обезбедување добра и услуги и потешки облици на дискриминација). **Овој список, од една страна, е нецелосен, а, од друга страна, не е направена поделбата според соодветен критериум, па затоа најприменливо решение би било доколку се измени насловот на овој оддел, така што ќе ги опфати сите групни поделби по различни критериуми.**³⁷

Нејасната и конфузна содржина на Законот е изразена и во III Оддел од Законот во кој не е направено соодветно разграничување и дефинирање во однос на тоа што е исклучок од дискриминација, а што заштитен механизам за одредени категории лица!? Во спротивност со целта на Законот е во законска одредба детално да се определи што сè како состојба би била (не)дискриминаторска состојба! **Тоа е фактичко прашање и треба како такво да биде почитувано во соодветна постапка.** Од причина што во сегашниот текст на Законот се содржани одредби од тој вид, заклучуваме дека е ограничена можноста да се оцени дали овие заштитни механизми се потребни (и во кој обем) или, пак, се непотребни во македонското општество, се разбира, имајќи ги предвид практиката и стандардите на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП).³⁸

35 Голем број стручни публикации од Европа и од регионот се објавени и во нив се содржани јасни причини за оправданоста на воведувањето на сексуалната ориентација како дискриминаторска основа (дел од нив се наведени на крајот на овој документ во делот: „Библиографија“, а исто така се наведени и линкови од кои може да се црпат претходни искуства од други држави во оваа насока).

36 Оваа забелешка се однесува на член 3 од Законот што може да го видите во Прилог 2 на овој документ.

37 Оваа забелешка се однесува на Оддел II од Законот и тоа поточно на одредбите од член 6 до член 12 што може да ги видите во Прилог 2 на овој документ.

38 Оваа забелешка се однесува на Оддел III од Законот и тоа поточно на одредбите од член 13, 14 и 15 од Законот што може да го видите во Прилог 2 на овој документ.

не го сторат тоа. Во оваа насока, треба да се зајакне улогата на Комисијата и во однос на судските постапки, а и во однос на поведување прекршочна постапка, како и во делот на постапување од страна на Комисијата по службена должност по допрен глас.⁴¹

Досегашните проблеми во имплементацијата на товарот на докажување поради неговото спротивно законско дефинирање од она што значат меѓународни стандарди се едни од најсилните аларматори за итни законски измени. Согласно меѓународните стандарди, товарот на докажување не е на лицето што смета дека е дискриминирано, па, според тоа, тоа не може да биде законски обврзано да доставува докази, туку само да ги наведе фактите и да го стори веројатно дејството со кое тоа лице смета дека било дискриминирано.⁴²

Постојната можност на Комисијата за покренување иницијатива за поведување постапка пред надлежен орган за да се утврди одговорноста на дискриминаторот треба да биде преточена во нејзино задолжение во случај постапката пред Комисијата да резултирала со позитивно мислење дека е сторена дискриминација.^{43 *** 44}

---

41 Оваа забелешка се однесува на член 24 од Законот што може да го видите во Прилог 2 на овој документ.

42 Оваа забелешка се однесува на член 25 од Законот што може да го видите во Прилог 2 на овој документ.

43 Оваа забелешка се однесува на член 29 од Законот што може да го видите во Прилог 2 на овој документ.

44 Во однос на забелешките на одредбите од Законот содржани во:

- Оддел VI. СУДСКА ЗАШТИТА; и
- Оддел VII. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ;

стручни правни сугестии видете на стр. 15 погоре од овој Документ за јавна политика што се дадени од страна на судијката Маргарита Цаца Николовска (поранешна судијка во ЕСЧП) и судијката на Врховниот суд на РМ во пензија, Вера Коцо. Дополнително, дадени се и нивни стручни правни сугестии за дел од одредбите на Законот погоре, цитирани во овој Документ.

- целокупниот текст на Законот е конфузен и создава нејаснотии што ја отежнуваат неговата имплементација, а предвидените механизми за спречување и заштита од дискриминација не обезбедуваат целосно ефикасно и ефективно остварување на правото на недискриминација во македонското општество.

според меѓународните стандарди, како и недвосмислено да се дефинираат права и обврски на сите учесници во постапката, така што преку ваквите законски измени да се обезбеди квалитетна заштита најпрво во постапката пред Комисијата. И дополнително, да се обезбеди целосна судска заштита, водејќи сметка за сите меѓународни стандарди на секое лице што смета дека е дискриминирано и одлучило да иницира соодветна постапка;

- Поради непредвидени санкции за одредени дискриминаторски дејствија, да се дополнат прекршочните одредби со цел дискриминаторите да бидат санкционирани за нивното постапување;
- Подигнување на свеста меѓу правните практичари и особено меѓу судиите за судската практика на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) во областа на заштитата од дискриминација со цел нејзина примена во македонската судска практика. Ова особено треба да биде презентирано во образложението на судските одлуки.

ПРИЛОГ 2

ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет на Законот

Член 1

(1) Со овој закон се обезбедува спречување и заштита од дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија, закон и ратификувани меѓународни договори.

(2) За заштита од дискриминација се формира Комисија за заштита од дискриминација.

(3) Комисијата за заштита од дискриминација има својство на правно лице.

Примена на Законот

Член 2

Заштитата и забраната од дискриминација се однесува на сите физички и правни лица во процесот на остварување на правата и слободите гарантирани со Уставот и со законите на Република Македонија.

Основи за дискриминација

Член 3

Се забранува секоја директна или индиректна дискриминација, повлекување и поттикнување на дискриминација и потставање во дискриминациско потставање врз основа на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално поткло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна потреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или која било друга основа која е предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор (во најмошниот смисол: дискриминациска основа).

4. Дискриминаџорско огнесување и џосџаџување е секое акџивно или џасивно огнесување на секое лице од сџрана на јавниџе власџи, како и од сџрана на џравни и физички лица од џриваџниоџи и јавниоџи секџор во јавниоџи живоџи, кое создава основи за џривилеџирање или деџривилеџирање на некое лице на неоџравдан начин, или кое џо изложува на неџраведен и деџрадирачки огнос во сџоредба со друџи лица во слична сиџуаџија, базирано врз која било од дискриминаџорскиџе основи;
5. Брак е заедница на живоџи исклучиво на еден маж и една жена во која се осџварувааџи инџтересиџе на брачниџе друџари, семејсџвоџо и оџшџесџвоџо;
6. Еднаквостџе начело сџоред кое сиџе луџе се рамноџравни, огносно изедначени во обврскиџе и џраваџа. Еднаквостџа ја џогразбира различностџа, огносно џогразбира џосџоење неисџвовейни лица шџо џреба да бидаџи еднакво џреџирани;
7. Ефекџивна зашџиџиџа е џосџоење сисџем од досџаџни и уџоџребливи механизми за џоведување џосџаџка во случај на дискриминаџија, џосџоење независни и објекџивни сџрукџури шџо џосџаџувааџи џо џоднесениџе жалби врз основа на огнаџред џредвидени џроџедури и џосџоење огнаџред џредвидени санкции за конкретни џовреди на џраваџа;
8. Леџиџимна (објекџивно оџравдана) цел е целџа шџо не е сџроџивна на Усџавоџи и на одредбиџе на меџународниџе доџовори, а која соодвейсџвува со реалниџе џоџреби, огнаџред е џреџизно дефинирана и е џроџорционална на ефекџиџиџе шџо џреба да се џосџиџнаџи;
9. Лице е физичкоџо лице шџо џресџојува на џерџџоријаџа на Република Македонија и џравно лице шџо е реџисџрирано, огносно врши дејностџи на џерџџоријаџа на Република Македонија;
10. Леџиџимен инџтерес џреџисџавува оџравдување за инџтересоџи и акџивноџо вклучување на одредено лице во џреземањеџо конкретни акџивностџи, заради своја соџсџивена засеџнаџостџи од џоследиџиџиџе на џие акџивностџи, заради џошџрок огнаџред џројавен инџтерес за одредени оџшџесџвени случувања, огносно заради џредвидено овласџување со закон за занимавање со оџределени акџивностџи;
11. Марџинализирана џруџа е џруџа од џоединџи шџо џи обединува сџеџифична џоложба во оџшџесџвоџо, кои се објекџи на џредрасуди, кои имааџи џосебни каракџтерисџиџиџи шџо џи џраваџи џоџодни за одредени видови насилсџво, имааџи џомала можностџи за осџварување и зашџиџиџа на соџсџивениџе џрава или се изложени на зџолемена можностџи за наџамошна виџџимизаџија и

на здравствена заштита, редовен медицински преглед и лекови, рехабилитациони средства и мерки во согласност со нивните потреби, ускрастување на правото на брак и создавање семејство и други права од областа на бракот и семејните односи, ускрастување на правото на образование, на работа и правата од работниот однос.

(2) Дискриминација на лица со ментална и телесна попреченост постои и тогаш кога нема да се преземаат мерки за остварување на ограничувањата, односно приспособување на инфраструктурата и просторот, користење јавно достапни ресурси, или учество во јавниот и општествениот живот.

Повикување и поттикнување на дискриминација

Член 9

Како дискриминација ќе се смета и секоја активност со која некое лице директно или индиректно повикува, охрабрува, дава утврдена или поттикнува друго лице да изврши дискриминација.

Виктимизација

Член 10

Дискриминација претставува и нејоволното однесување кон едно лице, вршење штетни последици заради тоа што презело одредени активности за заштита од дискриминација (пријавило дискриминација, зајочнало постапка за дискриминација и сведочело во некој на постапка).

Дискриминација во обезбедување добра и услуги

Член 11

Невозможувањето или ограничувањето на користењето добра и услуги на лице или група лица по некој од основите наведени во членот 5, точка 3 од овој закон претставува дискриминација.

Пошешки облици на дискриминација

Член 12

Како пошешок облик на дискриминација, во смисла на овој закон, ќе се смета дискриминацијата направена кон одредено лице по повеќе дискриминациски основи (повеќекрајна дискриминација), дискриминација направена повеќе пати (повторена дискриминација), која е направена подолго време (продолжена дискриминација) или која со своите последици особено тешко го поткодува дискриминираното лице.

што се одвива во религиозни институции или организации кога, според карактеристиките на конкретното занимање или активност, или поради условите во кои се остварува религијата, уверувањето, полот или други карактеристики прејстваруваат суштинско и определувачко барање, од гледна точка на институцијата или организацијата, кога целта е легитимна, а условите не го пречекорува потребното ниво за реализација;

4) различниот третман на лицата врз основа на религија, уверување, пол или други карактеристики во врска со образованието и обуката за целите на занимањето поврзано со конкретна религија;

5) ако членовите и организите на цркви и верски заедници, граѓански организации, политички партии, синдикати и други организации заштитени во редовен соопштение со Уставот и законите, постојат во соопштение со својата доктрина, уверувања или верувања и/или целите утврдени во своите статутите, програми и/или прописи;

6) уредувањето на браќот, вонбраќната заедница и семејството исклучиво како заедница на природни полове, односно на еден маж и една жена;

7) остварувањето уставно гарантираното начело на слобода на говорот, јавното мислење и јавното информирање,

8) определувањето барање за минимална старост, професионално искуство или стаж во процесите на избор или во давањето определени привилегии поврзани со работењето, кога ова е објективно оправдано за постигнување легитимна цел, а содржината на ова разликување не го надминува неопходното ниво потребно за остварување на целта и

9) определување услов за максимум старост во процесот на вработување што е поврзано со потребата од обука или заради потребите од рационални временски ограничувања поврзани со пензионирање предвидени во закон, кога штоа е објективно оправдано за постигнување легитимна цел, а содржината на ова разликување не го надминува неопходното ниво потребно за постигнување на целта.

Заштитни механизми за одредени категории лица

Член 15

Нема да се смета за дискриминација:

1) посебната заштита на бремената жена и мајка, предвидена со закон, освен кога бремената жена или мајка не сака да ја користи оваа заштита и за ова го известила работодавачот во пишана форма;

Состав на Комисијата

Член 17

(1) Комисијата е составена од седум членови.

(2) Членовите на Комисијата ги именува Собранието на Република Македонија со мандат од пет години, со право на еден повторен избор.

(3) Од редот на членовите именувани во ставот (2) на овој член, Комисијата избира претседател со мандат од една година.

Именување членови на Комисијата

Член 18

За член на Комисијата може да биде именувано лице што ги исполнува следниве услови:

1) да е државјанин на Република Македонија;

2) во моментот на именувањето со правосилна судска пресуда не му е изречена казна или прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност;

3) има стекнати 240 кредитни според ЕКТС или VII/1 степен на образование од областа на човековите права или општествени науки;

4) има минимум пет години работно искуство,

5) поседува еден од следниве меѓународно признаети сертификати или уверенија за активно познавање на англискиот јазик не помалку од пет години:

- ТОЕФЕЛ ИБТ – најмалку 74 бода,

- ИЕЛТС (IELTS) – најмалку 6 бода,

- ИЛЕЦ (ILEC) (Cambridge English: Legal) – најмалку Б2 (B2) ниво,

- ФЦЕ (FCE) (Cambridge English: First) – положен или

- БУЛАТС (BULATS) – најмалку 60 бода

6) има положено психолошки тест и тест за интелигенција.

Член 19

(1) За именување членови на Комисијата се објавува јавен оглас во најмалку три дневни весници што се издаваат на целата територија на Република Македонија од кои еден од весниците што се издава на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните што зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик.

(2) Огласот од ставот (1) на овој член трае 15 дена од денот на негово објавување во „Службен весник на Република Македонија“.

(3) При изборот на членовите на Комисијата да се има предвид принципот за соодветна и правична застапеност.

(4) Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија подготвува предлог список

- 2) на подносишелош на прејсшавкаша му дава информации за неговите права и можности за покренување судска или друа подшајка за зашшиша;
- 3) покренува иницијашива за воведување подшајка пред надлежнише орзани поради сторени повреди на овој закон;
- 4) поднесува годишен извешшај до Собранието на Република Македонија;
- 5) ја информира јавноста со случаише на дискриминација и презема активности за промоција и едукација на еднаквоста, човековите права и недискриминација;
- 6) го следи спроведувањето на овој закон, иницира измена на прописи заради спроведување и унапредување на зашшишата од дискриминација;
- 7) воспоставува соработка со орзанише надлежни за осшварување еднаквост и зашшиша на човековите права во локалната самоуправа;
- 8) дава препораки на државните орзани за преземање мерки за осшварување на еднаквоста;
- 9) дава мислења по предлози на закони од значење за зашшиша од дискриминација;
- 10) прибира статистички и друи податоци, формира бази на податоци, спроведува студии, истражувања и обуки во врска со дискриминацијата;
- 11) соработува со соодветни национални шела на друи држави, како и со меѓународни организации на полешо на зашшиша од дискриминација и
- 12) донесува деловник за работа и друи акши за внатрешна организација на работаша.

V. ПОСТАПКА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА ПРЕД КОМИСИЈАТА

Подшајување на Комисијата

Член 25

- (1) Лицето што смета дека прејррело дискриминација поднесува прејсшавка до Комисијата, писмено или усно на записник, без обврска за плаќање такса и друж надоместок.
- (2) Со прејсшавкаша лицето поднесува докази и факти од кои може да се утврди акшош или дејсшвошо на дискриминација.
- (3) Подшајката пред Комисијата за лицата што живеат во единицише на локалната самоуправа во која најмалку 20% од

(3) Лицејто на кое му е ујавена прејораката е должно да ѝосџайи љо прејораката и да ја оџсџрани љовредаџа на љравоџо во рок од 30 дена од деноџ на љриемоџ на прејораката, како и за џоа да ја извесџи Комисџаџа.

Член 29

Ако лицејто на кое е ујавена прејораката не љосџайи љо прејораката, односно не ја оџсџрани љовредаџа на љравоџо, Комисџаџа може да љокрене инициџаџива за љоведување љосџаџка љред надлежен орџан за уџвердување на неџоваџа одџговорноџи.

Сџручно-админисџраџивни и џехнички рабоџи на Комисџаџа

Член 30

Сџручно-админисџраџивниџе и џехничкиџе рабоџи на Комисџаџа џи врџи Комисџаџа.

Сорабоџка со друџи орџани

Член 31

Сиџе физички и љравни лица, државни орџани, орџани на единициџе на локалнаџа самоуџрава, друџи орџани и орџанизациџи џџо врџаџ јавни овласџувања и јавни усџанови и служби се должни на барање на Комисџаџа да љ дагаџ љодаџоџи за конкреџни случаи на дискриминаџа.

Вршење увид во докуменџациџа

Член 32

Во вршењеџо на рабоџиџе од својаџа надлежноџи, Комисџаџа може да изврџи нељосреден увид во докуменџациџаџа на државниџе орџани, орџаниџе на единициџе на локалнаџа самоуџрава, друџиџе орџани и орџанизациџи џџо врџаџ јавни овласџувања и јавниџе усџанови и служби џџо расџолаџааџи со љодаџоџи и информациџи за случаи на дискриминаџа.

Сорабоџка со Народноџ љравобраниџел

Член 33

Во вршењеџо на рабоџиџе од својаџа надлежноџи, Комисџаџа сорабоџува со Народноџ љравобраниџел за конкреџни случаи на дискриминаџа.

VI. СУДСКА ЗАШТИТА

Судска надлежноџи и љосџаџка

Член 34

(1) Лицејто џџо смеџа дека љоради дискриминаџа му е љовредено некое љраво е овласџено да љоднесе џужба љред надлежен суд.

(2) Во љосџаџкаџа соодвеџно се љримувааџи одредбиџе од

надлежен за шужбенише барања на начин и во њосџайка ушвердени со закон.

Товар на докажување

Член 38

(1) Ако сџранкаџа во судска њосџайка шверди дека созласно одредбише на овој закон ње њовредено нејзиношџо њраво на еднакво њосџайување, должна е да џи изнесе сише факџи и докази шџџо џо оњравдуваџи нејзиношџо швердење. Докажувањеџо дека немало дискриминација њаџа на џовар на сџрошивнаџа сџранка.

(2) Одредбаџа од сџавоџи (1) на овој член не се њрменува во њрекршочнаџа и казненаџа њосџайка.

Учесџво на шреџи лица

Член 39

(1) Во њарница њо њовод шужбаџа од членоџи 34 на овој закон може, како замешувач на сџрана на лицеџо шџџо шверди дека е дискриминирано, да се њридружи орџан, орџанизација, усџанова, здружение или друџо лице шџџо во рамкише на својаџа дејношџи се занимава со зашџиџа на њраваџа на еднакво њосџайување за чиџишџо њрава се оглучува во њосџайкаџа. За учесџвоџо на замешувачоџи оглучува судоџи со њримена на одредбише на Законоџи за њарнична њосџайка.

(2) Судоџи ќе дозволи учесџво на замешувач од сџавоџи (1) на овој член само со одобрение на лицеџо на чија шџџо сџрана замешувачоџи сака да се замеша.

(3) Замешувачоџи од сџавоџи (1) на овој член може да њрезема дејсџива во њосџайка и во њосџайкаџа џи има сише њрава шџџо му њриџаџаџи на замешувачоџи.

(4) Без оџлед на резулџаџоџи на њарницаџа, замешувачоџи од сџавоџи (1) на овој член сам џи сноси шрошоџише од своџо учесџво во њарницаџа.

Јавно објавување на њресудаџа

Член 40

(1) Барањеџо за објавување на њресудаџа од членоџи 36 сџав (1) шџочка 4 на овој член судоџи ќе џо усвои ако ушверди дека:

1) до њовреда на њраваџа на еднакво њосџайување дошло со њосредсџво на медиумише или

2) информацијаџа за њосџайување шџџо џо крши њравошџо на еднакво њосџайување била објавена во медиумише, а објавувањеџо на њресудаџа е њошребно њоради целосен надомесџок за сџоренаџа шџџеџа или зашџиџа од нееднакво њосџайување во идни случаи.

(2) Ако џо усвои барањеџо за објавување на њресудаџа, судоџи ќе

односно штрговец поединец ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на одговорношо лице во правношо лице, односно на одговорношо лице во штрговецотш поединец.

(3) Глоба во износ од 80 до 120 евра во денарска прошиввредностш ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на функционеротш на државен орган, органотш на единицаш на локалнаша самоуправа или на овласшено лице во правношо лице на кое му е доверено вршење јавно овласшување.

(4) Глоба во износ од 70 до 110 евра во денарска прошив вредностш ќе се изрече за прекршок од сшаовой (1) од овој член на физичко лице.

Член 43

(1) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска прошиввредностш ќе се изрече за прекршокош на правношо лице, односно штрговец поединец шшо ќе го поведи дошшоинсшовой на одредено лице или создавање заканувачка, нешријашелска, шонижувачка или засшрашувачка средина, шрисшай или шрактшика (член 7).

(2) Глоба во износ од 30% од одмеренаша глоба за правношо лице, односно штрговец поединец ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на одговорношо лице во правношо лице, односно на одговорношо лице во штрговецотш поединец.

(3) Глоба во износ од 80 до 120 евра во денарска прошиввредностш ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на функционеротш на државен орган, органотш на единицаш на локалнаша самоуправа или на овласшено лице во правношо лице на кое му е доверено вршење јавно овласшување.

(4) Глоба во износ од 70 до 110 евра во денарска прошив вредностш ќе се изрече за прекршок од сшаовой (1) на овој член на физичко лице.

Член 44

(1) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска прошиввредностш ќе се изрече за прекршокош на правношо лице, односно штрговец поединец шшо ќе го доведе во нешволна сосшожба лицешо шшо шпријавило дискриминација или на кој било начин учешшувало во шосшайкаш за дискриминација (член 10).

(2) Глоба во износ од 30% од одмеренаша глоба за правношо лице, односно штрговец поединец ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на одговорношо лице во правношо лице, односно на одговорношо лице во штрговецотш поединец.

(3) Глоба во износ од 80 до 120 евра во денарска прошиввредностш ќе се изрече за прекршокош од сшаовой (1) на овој член на функционеротш на државен орган, органотш на единицаш на локалнаша самоуправа или на овласшено лице во правношо лице

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА (БИБЛИОГРАФИЈА)

I. Национална правна рамка:

- Устав на РМ од 1991 година (и XXXII Амандмани);
- Закон за спречување и заштита од дискриминација („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2010, 44/2014, 150/2015 и 31/2016) со Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У. бр. 82/2010 од 15 септември 2010 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 127/2010;
- Закон за Народниот правобранител („Службен весник на Република Македонија“ бр.60/2003 и 114/2009). Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.111/2007 од 29 октомври 2008 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр.143/2008;
- Закон за еднакви можности на жените и мажите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 6/2012, 30/2013, 166/2014 и 150/2015);
- Закон за парнична постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/2010 и 124/2015);
- Закон за работните односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/2005; 106/2008; 161/2008; 114/2009; 130/2009; 149/2009; 50/2010; 52/2010; 124/2010; 47/2011; 11/2012; 39/2012; 13/2013; 25/2013; 170/2013; 187/2013; 113/2014; 20/2015; 33/2015; 72/2015; 129/2015 и 27/2016). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 139/2005 и У. бр. 161/2005 од 21 и 22 декември 2005 година, објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 3/2006; У. бр. 134/2005 од 29 март 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/2006; У. бр. 187/2005 од 10 мај 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 66/2006; У. бр. 111/2006 од 24 јануари 2007 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2007; У. бр. 188/2006 од 4 април 2007 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 57/2007; У. бр. 170/2006 од 6 јуни 2007 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/2007; У. бр. 200/2008 од 13 мај 2009 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/2009; У. бр. 20/2009 од 13

IV. Анализи на македонски граѓански организации:

- „Анализа на Законот за сиречување и заштитата од дискриминација“ издадена од Институтот за човекови права во Скопје – 2012 година, страница 8, достапна на следниот линк: <http://ihr.org.mk/pub/analizadiskriminacija.pdf>
- „Анализа на негоспайшоциите во Законот за сиречување и заштитата од дискриминација“ издадена од Институтот за човекови права во Скопје – септември 2014 година, достапна на следниот линк: <http://ihr.org.mk/pub/analizanedostatoci.pdf>
- „Анализа на механизмите за сиречување и заштитата од дискриминација во Р.М.“ од Македонското здружение на млади љравници;
- „Сиррајешко засшайување (лишиџација) на случаи на дискриминација врз основа на сексуална ориеншација“ од Хелсиншкото комитет за човекови љрава на Република Македонија.

V. Публикации:

- „Водич кроз Закон о забрани дискриминације“, Д-р. Дејан Миленковић, Хелсиншки одбор за људска љрава у Србији, Београд 2010;
- „Равнојравност-резултатива и реалност у Црној Гори“, Коалиција за равнојравност КОРЈК, Подгорица 2013;
- „Померамо ѓранице“, Институтот друштвених наука, Београд 2007,
- „Родни идентитет и сексуална ориеншација у теорији и љракси“, Маријана Лаковић, Црногорско друштво за људска љрава, Подгорица 2012;
- „Eros, agape i ethnos: Predlog za kritičku analizu javnog diskursa o religiji, (homo)seksualnosti i nacionalizmu u kontekstu zapadnog balkana“, Srđan Sremac - VU University Amsterdam, Teološki fakultet, Zlatiborka Popov-Motčinović - Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet, Miloš Jovanović - Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Martina Topić - Centar za istraživanja Zagreb, Hrvatska

VI. Корисни линкови:

- <http://soc.ba/komentar-na-prijedlog-amandmana-na-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-zabrani-diskriminacije-bih/>
- <http://soc.ba/amandmani-zzd-bih/>
- <http://soc.ba/strategija-za-prevenciju-i-borbu-protiv-diskriminacije/>
- <http://soc.ba/uskladivanje-zakona-o-zabrani-diskriminacije-bih-sa-pravnom-stecevinom-eu/>
- <http://soc.ba/bolja-zastita-lgbti-osobama-kroz-usvojene-izmjene-zakona-o-zabrani-diskriminacije-bih/>

WESTMINSTER
FOUNDATION FOR
DEMOCRACY

ВИСОКА ШКОЛА ЗА НОВИНАРСТВО
И ЗА ОДНОСИ СО ЈАВНОСТА

Facebook: <https://www.facebook.com/GragjaniSobranie>

Twitter: @inicijativi

Web: www.wfd.org / www.vs.edu.mk